

JP „Palić – Ludaš”
Kanjiški put 17a
24413 Palić
Tel. 024 753 121
office@palic-ludas.rs

Izveštaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja
zaštićenim područjem
Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“
za 2018. godinu

PALIĆ, 2019.

1. Uvod

U skladu sa članom 54 Zakona o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS”, br. 36/09, 88/10 i 91/10 – ispr. i 14/2016) i članom 10 Odluke o proglašenju zaštićenog područja Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću” („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13-ispravka), upravljač zaštićenog područja izveštava o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ za 2018. godinu nadležnu lokalnu samoupravu – Grad Suboticu – koja je i donela akt o zaštiti područja.

2. Ciljevi zaštite, očuvanja, unapređenja i održivog korišćenja zaštićenog područja

Glavni ciljevi i zadaci određeni su Planom upravljanja ovim zaštićenim područjem i prema do sada realizovanim aktivnostima datim u Izveštaju o ostvarenju programa upravljanja zaštićenim područjem Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ prethodne godine:

- Nastavak razvijanja baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i praćenja stanja u cilju definisanja i realizacije projekata aktivne zaštite prirode i očuvanja zaštićenog područja, uz kontinualno razvijanje GIS;
- Razvijanje i unapređivanje čuvarske službe ;
- Sprovođenje mera aktivne zaštite prirode (orezivanje, sprečavanje bolesti, lečenje, zamena propalih stabala i sl.)
- Smanjivanje antropogenog pritiska (kontrola aktivnosti u zaštićenom području);
- Unapređenja prirodnih i stvorenih vrednosti (redovne mere nege);
- Praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti;
- Razvijanje različitih oblika prezentacije prirodnih vrednosti područja, edukativnih, rekreativnih, eko – i etno turističkih sadržaja u cilju razvoja održivog korišćenja i sufinansiranja zaštite prirode;
- Rad na edukaciji lokalnog stanovništva i korisnika zaštićenog područja o značaju očuvanja prirodnih vrednosti i uvođenju održivih vidova korišćenja zaštićenog područja u poljoprivredi i turizmu;
- Uklapanje u mrežu ekoloških koridora.

3. Zaštita, održavanje, praćenje stanja i unapređenje prirodnih i stvorenih vrednosti

Prioritetne mere i aktivnosti na upravljanju prirodnim vrednostima

Čuvarska služba

Čuvanje i nadzor u zaštićenom području Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ je kontinuirani zadatak u cilju preventivne zaštite prirodnih vrednosti, a u skladu sa članom 109. i 110. Zakona o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS”, br. 36/09, 88/10 i 91/10 – ispr. i 14/2016). Sprovođila ga je čuvarska služba zaštićenih područja.

Čuvarska služba je tokom godine u kontinuitetu nadgledala sprovođenje režima zaštite prirodnih vrednosti, namenu i korišćenje površina od strane svih korisnika prostora, kao i

posetilaca kroz redovan obilazak područja. Svakodnevno je bila uključena u sve aktivnosti upravljača, u smislu nadgledanja aktivnosti orezivanja stabala, kao i identifikovanja eventualnih značajnih staništa, zbog kojih su navedeni radovi obustavljeni i odlagani. Čuvarska služba je kontinuirano izveštavala stručnu službu kroz terenski dnevnik, a stručna služba je pratila stanje. Tokom godine nije podneta nijedna prijava nadležnoj inspekciji, kao ni prijava za pokretanje prekršajnog postupka.

Održavanje

Rad stručnih službi na izradi i sprovođenju upravljačkih dokumenata

Realizovano je sledeće :

- izrada Izveštaja o ostvarivanju Programa upravljanja za 2018. godinu;
- izrada Programa upravljanja za 2019. godinu;
- planiranje mera aktivne zaštite prirode – sva stabla su snimljena i podaci uneti u odgovarajući dnevnik; sada za svako stablo (jedinku) postoji program/predložene mere za sanaciju (lečenje, održavanje i sl.)
- Izrađena je bioekološka osnova stabala u okviru Spomenika prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“

Aktivnosti i radovi na obeležavanju

Tokom godine nije bilo potrebe za dodatnim obeležavanjem zaštićenog područja, budući da je obeležavanje, u skladu sa važećim propisima, realizovano tokom 2014. godine. Informativne table, koje su tokom godine izvaljene, ili oštećene – vraćene su na mesto nakon obavljene popravke.

Održavanje javne zelene površine i upravljanje otpadom

Održavanje javne zelene površine, koju čine parcele pod zaštitom, odvijalo se tokom 2018. godine prema *Godišnjem Programu održavanja čistoće na površinama javne namene na zaštićenom području* i *Godišnjem Programu održavanja javnih zelenih površina na površinama javne namene na zaštićenom području* u skladu sa Odlukom o održavanju čistoće na površinama javne namene („Službeni list Grada Subotice“ br. 5/2018) i Odlukom o održavanju javnih zelenih površina („Sl. list grada Subotice“, br. 45/2014 i 53/2016)). Čuvarska služba je nadzirala sprovođenje aktivnosti, a stručna služba je koordinisala realizaciju programa. S obzirom da je zaštićeno područje srazmerno male površine, i dalje je evidentno da se pojavljuje veliki broj ilegalnih odlagališta smeća. Male deponije su, uglavnom, sporadične i čuvarska služba ih evidentira na prostoru Trga „Mađar Lasla“. Stanovništvo ulica u kojima su hrastovi, uredno odlaže smeće u za to predviđene kante i kontejnere. Pojedinci početkom proleća i krajem jeseni spaljuju biomasu ispred svojih kuća, a čuvarska služba ih uredno obaveštava o tom da su navedene aktivnosti nedozvoljene po više osnova. Do sada nije dostavljena prijava nadležnoj inspekciji, ili pokretan zahtev za prekršajnim postupkom za fizička lica, jer se za naredni period i dalje planira uređenje kompostišta – prostora gde bi lokalno stanovništvo moglo kontrolisano da odlaže biomasu, u skladu sa važećim propisima. Za sada je navedeno samo u planu, a najveću bojazan upravljač ima od moguće zloupotrebe kompostišta (deponovanje teško razgradivog otpada – plastike, stakla i sl.). Potrebno je da se nađe mehanizam kontrole, budući da čuvarska služba može

samo u određenim periodima da obilazi ovo zaštićeno područje, tačnije, ne može da se realizuje kontinualna kontrola.

Prezentacija zaštićenog područja

Prezentacija prirodnih vrednosti područja

Planirane aktivnosti za 2018. godinu nisu realizovane. Nije postavljen planirani „hotel za insekte“, kao ni tabla (info - pano) o prirodnim vrednostima Spomenika prirode na Trgu „Lasla Mađara“. Osnovni razlog zbog kog navedeno nije realizovano, je nedovoljan broj stručnih saradnika na poslovima praćenja, unapređenja i razvoja zaštićenog područja, kao i to što je doneta odluka da se navedeno postavi, tek kada se uklone invazivne vrste iz zaštićenog područja (u skladu sa Planom za uklanjanje), kao i da se realizuje ozelenjavanje.

Nastavak razvoja i unapređenja baze podataka (katastar, GIS i dr.)

Nastavljeno je sa unosom podataka u bazu koja se odnosi na sprovođenje režima i mera zaštite i unapređivanja RangerOffice2015 (unapređeni softver “SuPaLuSe Ranger LandCruiser 2011 MiBeSoft“). U cilju efikasnijeg praćenja delatnosti čuvarske službe, kao i adekvatnog planiranja obilaska terena i izvršenja ostalih radnih zadataka, nastavila je sa radom i baza podataka za sva zaštićena područja kojima upravlja JP „Palić–Ludaš“ u vidu čuvanja svih relevantnih podataka (baza lokacija, baza fotografija).

Baza je i ove godine dopunjena velikim brojem fotografija zaštićenog područja, retkih i ugroženih vrsta. Konkretnih elemenata za prijavu nadležnoj inspekciji nije bilo. Nije podneta nijedna prekršajna prijava, kao ni prijava nadležnoj inspekciji. GPS – oprema, kojom Upravljač raspolaže, je povećala kvalitet postojeće baze podataka, jer se sada, osim fotografija, zapažanja i drugih relevantnih podataka, unose i tačne geografske koordinate mesta na kome se nalazi populacije retkih vrsta, kao i veličina populacije i njen prostorni raspored. Nastavljena je praksa povezivanja terenskih beleški čuvara (terenski dnevnik), terenske prijave, prijave Inspekciji, fotografija nedozvoljene aktivnosti i tačnih koordinata mesta (stepena zaštite) na kom se desila predmetna nedozvoljena aktivnost u jednu celinu. Pokazalo se da to značajno povećava kvalitet rada i ubrzava tok procedure. Problem za unapređivanje ove funkcije je, svakako, nedovoljan broj kadrova odgovarajuće stručne spreme, nedovoljnog broja stručnog ljudstva za obradu ovih podataka i nedovoljna frekvencija izlazaka na teren u funkciji monitoringa (zbog drugih obaveza). Čuvar zaštićenog područja – Milan Vukotić i stručni saradnici za zaštitu prirode – Ana Levai i Tamaš Vinko su prošli obuku za QGIS. Obuka je bila izuzetno kvalitetna i značajno je doprinela i doprinosi boljem kvalitetu rada upravljača.

Baza se pokazala kao vrlo korisna, s obzirom da su svi elementi koji su nam neophodni za pripremu realizacije odluke o naknadama, uneti. Konkretno – svi relevantni podaci koji su potrebni za naplatu kod različitih subjekata su kvantifikovani (elektrovodovi, telefonska infrastruktura, vodoprivredni objekti, gasovod). U drugoj polovini 2018. godine, upravljač je započeo da koristi „Naturalist“ bazu, besplatnu aplikaciju Google Play. Svi podaci se, nakon unosa, preuzimaju u formi tabele. Upravljač je kartirao Park prirode „Palić“ u smislu pokrovnosti invazivnim vrstama biljaka.

Nastavljeni su informatički radovi u okviru Geografsko – Informacionog Sistema (GIS). Nastavljeno je sa prikupljanjem i usklađivanjem potrebnih elemenata sistema (računari, kartografija, katastarski podaci i prateće informacije). Kroz saradnju sa Nacionalnim parkom „Kiškunšag“ čuvarska i stručna služba je dobila veliku podršku (u

smislu aktivnosti na terenu i obuke u radu sa određenim programima). Aktivnosti su se realizovale iz sopstvenih sredstava.

Praćenje i unapređenje stanja

Revitalizacija

Na bazi evidentiranja zdravstvenog stanja pojedinačnih jedinki hrastova i drugih taksona koje ulaze u sastav ovog područja (dendrološka merenja, detekcija truleži debla, pojava entomoloških oštećenja) je pripremljen Program po kom se nastavilo sa aktivnostima orezivanja krošnja (grana), koje su dostupne bez angažovanja korpe.

Dendrohirurške mere su primenjene na sve jedinke hrastova i drugih taksona u zaštićenom području, kod kojih je postojala potreba. Nakon orezivanja, biomasa je odvežena van zaštićenog područja.

Prošle godine je izrađena bioekološka osnova za sva stabla na području Spomenika prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“. Na bazi navedene osnove je nastavljena izrada preciznog programa revitalizacije, dinamike sprovođenja mera aktivne zaštite prirode, kao i prostornog (pejzažnog) uređenja ovog zaštićenog područja. Na osnovu bioekološke osnove, može jasno da se uoči da je zastupljenost invazivnih alohtonih vrsta izuzetno velika u odnosu na ukupan broj stabala.

I tokom 2017. godine je evidentirano zdravstveno stanje hrastova. Uočena su značajna oštećenja na dva stabla – stablo broj 11 u Ulici Bele Bartoka i stablo broj 28 u Ulici Petefi Šandora (ista stabla su evidentirana i 2016. godine). Za narednu godinu je planiran stručni nadzor Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, na bazi kog će upravljač potraživati Mišljenje za nastavak lečenja dva navedena stabla.

Praćenje stanja stabala starih hrastova lužnjaka i zaštićenog područja

U novembru je angažovana teleskopska korpa za orezivanje grana na visini. Orezani su stari hrastovi u Ulicama „Bele Bartoka“ i „Petefi Šandora“ i na Trgu „Mađar Lasla“. Stanje stabala hrasta se prati i sprovode se mere sanitarnog orezivanja (prvo sanitarno orezivanje je vršeno 2015. godine, a orezivanje jednogodišnjih izbojaka se ponavlja svake godine) prema Rešenju o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (broj 03-2003/2 od 09.12.2014.).

U toku orezivanja uočeno je da su na većini stabala grane u krošnji imale veću zahvaćenost truležima. Kako bi se došlo do zdravog tkiva grana potrebno je bilo intenzivnije orezivanje. Na pojedinim stablima je terminalni izbojak bio šupalj, zahvaćen truležima i do prečnika 40cm. Na par primeraka vidljiva je šupljina u deblu na sredini visine stabla. Kambijum hrani krošnju i ona je na ovim primercima moćna ali samo deblo nema neophodnu kompaktnost tkiva te je stablo opasno (nebezbedno). Na ovim primercima značajno je redukovana krošnja.

Prevršeno je i starije stablo javora mleča koje je bilo slabe vitalnosti sa mnoštvom suvih grana. Zbog evidentno lošeg stanja starih hrastova upućen je zahtev za stručni nadzor Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode.

Stabla broj 27 i 28 imaju značajna mehanička oštećenja na korenovom vratu sa već vidljivo poodmaklim fitopatološkim oštećenjem, na stablu broj 27 razvile su se i karpofore truležnica što je i Studijom zabeleženo. Studijom zaštite su zbog loše vitalnosti ocenjena za zamenu stabla hrasta broj 11, 15 i 31. Ovakva oštećenja ukazuju na opasnost od izvaljivanja. Stabla su impozantna vrlo razgranate krošnje, neposredno uz regulacionu liniju a i stambeni objekti su udaljeni manje od 10 m. Upućena je molba za stručnu pomoć Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode.

Stablo hrasta broj 27

Stablo hrasta broj 28 (oštećenje sa istočne i sa zapadne strane)

Izrada Plana uklanjanja invazivnih vrsta, revitalizacije i uređenja SP „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“

Kako je Godišnjim programom predviđeno, urađen je Plan uklanjanja invazivnih vrsta, revitalizacije i uređenja SP „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ i poslat je na mišljenje Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode.

Pokrajinski zavod za zaštitu prirode izdao je Rešenje o uslovima zaštite prirode za izvođenje plana uklanjanja invazivnih vrsta, revitalizaciju i uređenje SP „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“, kao i za uklanjanje devitalizovanih stabala hrasta lužnjaka sa rednim brojevima 11, 15, 27, 28 i 31 (Rešenje broj 03-2732/2 od 02.11.2018. godine).

U toku decembra započeto je uklanjanje stabala invazivnih vrsta. Najzastupljeniji je trnovac (*Gleditsia triacanthos*) sa 38% od ukupnog broja svih stabala na Trgu „Mađar Lasla“, te su se vadila stabla ove vrste.

Mere aktivne zaštite prirode

U decembru 2018. godine sprovedene su mere aktivne zaštite prirode na uklanjanju podrasta invazivnih vrsta. Podrast na području SP „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ u najvećem broju čini javor mleč (*Acer platanoides*) a zatim invazivne vrste američki kopriović (*Celtis occidentalis*), trnovac (*Gleditsia triacanthos*) i bagrem (*Robinia pseudoacacia*). Podrast invazivnih vrsta je uklonjen početkom decembra prema Godišnjem programu upravljanja SP „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ (broj ugovora: II-401-267/2018 od 09.03.2018.) i prema Rešenju o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-2732/2 od 02.11.2018.godine.

4. Prioritetni zadaci naučnoistraživačkog i obrazovnog rada

Nastavljena je realizacija projekta sa Nacionalnim prakom „Kiškunšag“ iz Mađarske koji bi obrađivao rasprostranjenje i uslove staništa za vrstu – velika hrastova strižibuba (*Cerambyx cerdo*), ali projekat, ni ove godine, nije u potpunosti realizovan. I tokom 20178. godine se pratilo stanje, u skladu sa dinamikom praćenja stanja za 2016. i 2017. godinu. Kao i prošlih godina i tokom 20178. godine je čuvarska i stručna služba tokom obilaska terena u kontinuitetu radila na identifikovanju jedinki ove vrste (u bilo kom stadijumu), međutim, rezultati su i dalje negativni. Analizirala su se stabla, posečene grane, duplje i debla starih hrastova. Takođe, posmatrala se i stelja oko jedinki hrastova. Program, koji je trebalo da se realizuje tokom 2018. godine, u kome je predviđeno da će rekognosciranje terena obaviti i istraživači entomolozi, koji na drugim našim zaštićenim područjima rade monitoring i identifikaciju insekatskih grupa, nije realizovan.

Status zaštite vrste:

Direktiva o staništima EU - Annex II;

Direktiva o staništima EU - Annex IV;

Konvencija o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa - Annex I;

Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 5/2010 i 47/2011) - Prilog I Strogo zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva;

Fotografija 4. Hrastova stiržibuba (*Cerambyx cerdo*).

Pored gore navedenog, čuvarska služba je evidentirala gnezda ptica i duplje slepih miševa na jedinkama hrastova.

5. Planiranje, izgradnja i uređenje područja

Nastavljeno je i sa konsultacijama stručne službe sa predstavnicima Nacionalnog parka „Kiškunšag“ u vezi sa uređenjem Trga. Nastavljeno je sa prikupljanjem ideja u vezi sa postavljanjem info tabli i interaktivnih sadržaja. Za budućnost je na predmetnoj lokaciji planirana interaktivna radionica u prirodi za decu. Velika pogodnost za ovo zaštićeno područje je blizina osnovne škole. Takođe, za 2018. godinu je bilo planirano da se postavi izrađeni i pripremljeni „hotel za pčele“. Navedeni objekat nije postavljen, pošto se čeka da se uradi rekonstrukcija – uređenje predmetnog zaštićenog područja, tačnije, da se povade invazivne vrste i da se uradi ozelenjavanje.

6. Promocija vrednosti zaštićenog područja

Tokom 2018. godine je realizovana štampa promotivnog materijala za posetioce. U pitanju je štampa „Eko – turističke“ mape zaštićenih područja (dopunjeno i izmenjeno izdanje). Aktivnost je realizovana sredstvima Grada, u skladu sa Ugovorom. Pored navedenog, sredstvima grada je realizovana i nabavka majica kratkih rukava i štampe na majce, koje su deljene učesnicima međunarodnih volonterskih radnih kampova, kao i učesnicima drugih kampova tokom 2018. godine. Odabran je simbol modrovrana (*Coracias garrulus*) i šafranjika (*Colchicum bulbocodium*). Sve majice su kratkih rukava i zelene boje.

Nastavila se saradnja sa lokalnim i regionalnim glasilima Ju eko TV, Pannon RTV, TV Vojvodina, www.subotica.info, Magyar Szó i svim zainteresovanim glasilima. Izrada video i audio materijala nije bilo. Aktivnosti su realizovane iz sopstvenih resursa.

Aktivnosti koje se odnose na promociju vrednosti zaštićenog područja su opisane u delu *Prezentacija prirodnih vrednosti područja*.

7. Saradnja

I tokom 2018. godine je realizovana kontinualna saradnja čuvarske i stručne službe sa korisnicima prostora (lokalno stanovništvo), kao i sa stručnom i čuvarskom službom Nacionalnog parka „Kiškunšag“. Navedeno je već da su predstavnici čuvarske i stručne službe odgovarali na pitanja postavljena na terenu od strane lokalnog stanovništva, korisnika prostora.

8. Posebni poslovi i zadaci

Protivpožarna zaštita i požari

U periodima kada je povećana opasnost od požara – jesen i proleće, zbog potencijalnog paljenja lišća i tokom leta, rad čuvarske službe je bio pojačan na osmatranju. Evidentirano je paljenje lišća, u navedenim periodima. Čuvarska služba je kontrolisala ove aktivnosti i zabranjivala nastavak.

9. Izvori finansiranja

Javno preduzeće „Palić-Ludaš“ je upravljač na pet zaštićenih područja u regionu Subotice, a jedno od njih je i SP „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“. Sektor zaštite prirode u Javnom preuzeću „Palić - Ludaš“ je organizovan u funkciji realizacije upravljanja zaštićenim područjima. Stručna služba je zadužena za planiranje, programiranje, praćenje stanja, izveštavanje i nadzor nad radom čuvarske službe. Čuvarska služba je obavljala poslove čuvanja i praćenja stanja. Delatnost Sektora zaštite prirode se sufinansira preko Fonda za životnu sredinu Grada Subotice. Sve aktivnosti su realizovane u skladu sa Ugovorom o sufinansiranju aktivnosti upravljanja zaštićenim područjem Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ u 2018. godini (Ugovor sa Gradom Subotica broj: II-401-267/2018 od 09.03.2018. godine).

Tabela prihoda i rashoda za zaštićeno područje Spomenik prirode „Stabla hrasta lužnjaka na Paliću“ za 2018. godinu

I	PRIHODI	
	Izvori prihoda	<i>Iznos u dinarima</i>
1.	Sredstva lokalne samouprave	1.163.800,00
	1.1. Grad Subotica – ugovor broj: II-401-267/2018 od 09.03.2018.	1.163.800,00
	UKUPNO PRIHODI	1.163.800,00
II	RASHODI	
	Vrsta troškova	<i>Iznos u dinarima</i>
	A Čuvanje, održavanje i prezentacija zaštićenog područja	
	A.1. Čuvarska služba	153.100,00
	A.1.1. Bruto zarade čuvara	80.824,00
	A.1.2. Ostali troškovi čuvarske službe (gorivo)	72.276,00
	A.2. Održavanje	910.685,00
A.	A.2.1. Bruto zarade ostalog osoblja zaposlenog kod upravljača na poslovima upravljanja zaštićenim područjem i materijalni troškovi njihovog rada (izrada upravljačkih dokumenata, programa, projekata, saradnja sa lokalnim stanovništvom, institucijama i dr.)	260.700,00
	A.2.3. Iznajmljivanje teleskopske korpe za orezivanje stabala na velikoj visini	500.000,00
	A.2.4. Uklanjanje podrasta invazivnih biljnih vrsta – tarupiranje i košenje	149.985,00
B.	B.0. Upravljanje posetiocima	100.000,00
	B.4. Štampanje materijala namenjenog posetiocima	100.000,00
	UKUPNI RASHODI	1.163.785,00